

Elmondhatom: szerencsére olyan öreg vagyok már — s a velemkorú ötvenkedők biztosan megerősítik; ez nem önrónia, nem is felvágás, s legkevésbé se önsajnálát —, hogy golya koromban én még Benedek Marcell-szemináriumra is jártam a pesti bölcsészkaron, és Füst Milán „eredeti” hangján hallom ma is: „Ván itt válaki, aki nem ol-vsta a Raszkol-nyikovot?” (Legalább három sz-szel mondta.) Egyetlen fiú állt fel a fél- (vagy első) emeleti nagy előadóterem közepé táján. „Men-jen ki!” — bődülte el magát Füst Milán, mint egy félisten a trónjáról. Átfúrta magát szegény fiú az elnémult sűrű embertömegben — s nem vagyok biztos abban, hogy valaha is visszamerészkedett a Pesti Barnabás utcába. Talán nem is hallotta az istenadta, hogy „hallhatatlan impertinenciája” ellenére nagylelkűen bocsánatot előlegezett neki Füst Milán imígyen: „Ide ne merészkedjen, míg el nem olvasta.”

Nem állítom, hogy az „olvasásra nevelésnek” ez a legcélravezetőbb módja, de szépen is néznénk ki, ha bölcsészhallgatókat bölcsészhallgató korukban kellene könyvbaráttá, olvasó emberré „nevelni”...

Hanem mikor? Lehet mindjárt csecsemőkorban kezdeni, de ez sem abszolút biztos recept. Fényképpel bizonyíthatom, hogy egy húsz hónapos fiúcska összehajtogatható képeskönyvből olvas fel alig fél-éves öccsének, aki megkülönböztetett figyelemmel hallgatja őt a rácsos ágyában. A nagyobbik azóta is szenvedélyes felolvasó — most éppen Bahyinnal tömi a fejemet, mert szigorlatra készül a pesti bölcsészkaron, az öccse viszont sokkal inkább Mozartot és Verdit hallgat most már — és hallgattat velem. Nem vagyok

Narkotikum?

tehát rossz társaságban, de ha mégis hatalmába kerít némelykor a csüggedés, kórosan megfogyatkozik bennem az emberiségbe vetett hit, vagy éppen séggel túlteng az alulról és alternatív és független és demokratizálódó — és egyáltalán — közélet, s éjjel fél egy van, és végre maholnap diplomázó kicsinyeim is elcsendesednek, akkor... Akkor mégis csak Ottlik Géza pofozza helyre a lelkivilágomat. Idestova harminc éve. Még nem tudtam olyan nyomorultnak érezni magamat, hogy neki ne higgyem el: „csinálhatnak akármit, a világ mégis sokkal különb hely, az élet mégis nagyszerűbb dolog, mint amilyennek józan emberi ésszel látszik.

Mert — tessenek elhinni — nem is lehet folyton és mindent józan emberi szemmel nézni. Hiába muszáj. Nem érdemes.

Azt mondta ugyan a saját szobrászművész testvérem, akinek majdnem mindent elhiszek, s ráadásul alig egy hónap múlva az egyik legkedvesebb költő-író-újságíró barátom, akinek szintén majdnem mindent elhiszek, szószerint megismételte: én már azt mondom, az olvasás is csak narkotikum. S amilyen hülye vagyok, csak dűnnyögtem valamit mind a kettőnek, ahelyett, hogy lehengerlően visszakérdeztem volna: Csa-ak?! Hát van-e fénylőbb módja a fényezésnek, az „elrepülésnek”, mint kettesben maradni Thomas Mannal, miközben „cincog” zsebedben a kétforint, ami ma már egy szimplára se elég, és nincs is szimpla — pedig csak az van —, nemhogy fröccsre vagy holmi füvekre telne?! Mert miféle ember az

olyan, akivel ne fordulna elő, hogy egy vasa sincs? Minek tud az örülni? Az olyannak talán tényleg heroin kell, akár annak, akinek semmi reménye, semmi dolga már.

De az olvasás — bánom is én: nevezze, akinek lelke rá, narkotikumnak — mégse öl, butít, és nyomorba dönt, hanem éppenhogy élni segít, életben maradni segít. Üzeneteket hoz, fontos üzenetekkel lát el Raszkolnyikovtól, Settembrinótól, Báthory Gábortól (Móricz Zsigmond tehet róla, hogy nekem nem Bethlen Gábortól), és főleg és mint már mondtam, harminc éve folyamatosan Medve Gábortól. Mert összeolvas az ember sok mindent, de csak benő időközben annyira a fejlagya, hogy rájön: melyik az a néhány szerző néhány könyve, amelyik bármikor erőt ad neki ahhoz, hogy mégiscsak „kicsellőzzon a sorssal”.

Isten és színészbarátaim bo-csássák meg nekem (nem is ők az oka), de a magyar színházművészet olyan középszerű hullámvölgyben leledzik egy ideje, hogy csak megrögzött és atavisztikus színházmániám vesz rá néha, hogy megkockáztassak egy-egy előadást. De hiába. Ott állok — ülök — olyan nyitottan, mint egy kilencéves kisfiú, és semmi. Katarzisznak fuvallata se. Viszont ha semmi mást nem olvastam volna egy éve, csak a Doktor Zsivágót, a Sötétség délben-t, Lengyel Péter Macskakő-jét — pedig ezt még be se fejeztem, úgy szakadt rám a könyvhét, hogy még a téli vásárból is restanciám van — az is többet épített volna rajtam, mint az utóbbi négy-öt színházi évad.

És sírunk — sírnak! —, hogy

így a könyvkiadás, és úgy, hogy a sok szenny. És a sok nem-szenny?! Szóljon, aki győzi elolvasni a piacodosott másfél év feltétlenül elolvasandó könyvtermését. Nem volt nagy csinadrattája ennek a könyvhétnek, de azért sikerült jól megcsapolnia a pénztárcákat, s majd' egyméternyi polcot kellett eskábálnom a szobámban, hogy el tudjam pakolni a kisebb-nagyobb tornyokat. Hát még elolvasni?! Amikor ráadásul csupa „okos” könyv jött össze. Még jó, hogy legalább Eörsi István képes sírva vigadni a „régis szép időkön”.

Tudni kell persze szelektálni. Jó. Azt teszem. Az is lehet viszont, hogy valóban narkós vagyok. De különben honnan tudnám — sajnálom, ezt is Ottliktól tudom —, hogy a köd, a vastag ólmos köd az én, a mi kedvünkért száll le, ha éppen úgy akarja, és nem a rajparancsnokok kedvéért! S hogy éreznem magam biztonságban, ha nem tudnám, vannak, akiket szó eszerint is ez a felismerés tartott életben. Mert azóta „soha nem érzek pánikot sűrű ködökben, általános zűrzavarban, világfelfordulások idején, bombázott sötét városokban és vesztett háborúkban, hanem csak zsebre vágom a kezem és nyugodtan ácsorgok egy helyben az egekből alábocsátott ködfüggöny alatt. Ezt is tudni kell, mert Szerdyvel például nemegyszer ezzel a kitanult ősi nyugalommal és belső elégedettséggel eregettük el fülünk mellett a hatalmasságok köd-be kiabált, fejvesztett vezényszavait...”

Igen, ezt is tudni kell. Megvagyon írva. Csak el kell olvasni. S Benedek Marcell egyebek közt arra tanított meg 1957 őszén: mit sem ér a könyv olvasó nélkül.

Medve Imola